

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

Ondřej Kaleta

Severokorejský jaderný program

Motivy, historický vývoj, současnost

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Ondřej Kaleta**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Střítecký M. Phil.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

KALETA, O. (2010): *Severokorejský jaderný program: Motivy, historický vývoj, současnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. 58 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Vít Střítecký M. Phil.

Anotace

Bakalářská práce „Severokorejský jaderný program: Motivy, historický vývoj, současnost“ pojednává o cestě severokorejského režimu za vlastním nukleárním arzenálem. Konfrontuje teoretický rámec (zejména konceptualizační modely Scotta Sagana) s historickými reáliemi Severní Koreje a v jejich důsledku dochází k závěru o „multidimenzionalitě“ charakteru proliferačních motivů Pchjongjangu a tudíž v tomto případě i nedostatečnosti klasického realistického paradigmatu k otázkám šíření zbraní hromadného ničení.

Abstract

Bachelor thesis, “North Korean nuclear program: Motives, historical development, and the present,” deals with the path of the North Korean regime to its own nuclear arsenal. It confronts theoretical framework (most importantly Scott Sagan’s models of conceptualization) with historical events of North Korea and consequently uncovers the “multidimensionality” of the character of Pyongyang’s proliferation motives. Therefore, in this case, it shows the insufficiency of the classical paradigm of realism in international relations towards the proliferation of weapons of mass destruction.

Klíčová slova

Severní Korea, jaderné zbraně, proliferační, mezinárodní bezpečnost,
Scott Saganova konceptualizace

Keywords

*North Korea, Nuclear Weapons, Proliferation, International Security,
Scott Sagan's Conceptualization*

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně, pod vedením PhDr. Víta Stříteckého M. Phil., a použil pouze zdroje, jež jsou uvedeny v seznamu literatury.
2. Zároveň vyslovuji souhlas s tím, aby text mohl být zpřístupněn veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Ondřej Kaleta

Poděkování

Rád bych zde poděkoval Vítu Stříteckému za příjemnou a inspirativní spolupráci na tomto projektu a také za samotnou možnost zpracování poměrně nevšedního tématu pod jeho vedením.

ÚVOD	8
1. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI, VÝVOJ PROGRAMU	11
1.1 KLDR V OBDOBÍ STUDENÉ VÁLKY (1953 – 1991)	11
1.2 POST- BIPOLÁRNÍ ETAPA (1991 – 2009)	14
2. MOTIVY PROLIFERACE	24
2.1 TEORETICKÝ RÁMEC: PROLIFERAČNÍ DEBATA	24
2.2 SAGANOVY MODELY PROLIFERACE	27
2.2.1 <i>Zahraničně - bezpečnostní model</i>	27
2.2.2 <i>Domácí - vnitrostátní model</i>	30
2.2.3 <i>Normativně - identitární model</i>	31
3. APLIKACE MODELŮ, SEVEROKOREJSKÁ ZKUŠENOST	33
3.1 ZAHRANIČNĚ - BEZPEČNOSTNÍ MODEL	33
3.2 DOMÁCÍ - VNITROSTÁTNÍ MODEL	41
3.3 NORMATIVNĚ - IDENTITÁRNÍ MODEL	46
ZÁVĚR	51
SUMMARY	55
POUŽITÁ LITERATURA	56

Úvod

Centrálním předmětem zájmu této práce je severokorejský jaderný program, konkrétně analýza struktury hlavních motivů, které přivedly režim v Pchjongjangu k rozhodnutí usilovat o vlastní jaderné zbraně. Vycházeje z poznatků a specifických historických událostí obklopujících genezi jaderného programu Severní Koreje od jeho počátků v první fázi studené války (60. léta) až po bezprostřední současnost, se práce pokouší objasnit proliferační motivy primárně z hlediska teoretické roviny mezinárodních vztahů.

V poslední době jsme svědky vzrůstajícího napětí v mnohých oblastech světa. Lze říct, že z bezpečnostního hlediska Korejský poloostrov patří k potenciálně nejnestabilnějším regionům už několik desítek let. Zde jakožto relikv studené války, a přes více než padesát let staré uzavřené příměří, stále přetrvává latentní spor mezi KLDK na jedné straně a Korejskou republikou podporovanou dalšími lokálními i globálními aktéry (zejména Spojenými státy americkými) na straně druhé. Vzájemné vztahy obou zemí jsou dlouhodobě na bodu mrazu a riziko možného střetu nelze jednoznačně vyloučit. Je však nad míru jasné, že případný otevřený vojenský střet na Korejském poloostrově by se mohl stát vážnou bezpečnostní hrozbou pro relativně křehké mírové uspořádání celého regionu Dálného východu. Kritická situace nabyla ještě daleko více na významu v okamžiku, když po několikaletém neúspěšném diplomatickém úsilí mezinárodního společenství o ukončení severokorejského nukleárního programu, Pchjongjang v únoru roku 2005 veřejně deklaroval vlastnictví jaderných zbraní. Následné jaderné zkoušky v letech 2006 a 2009 společně s pokračujícím technologickým vývojem balistických střel (zejména rakety typu *Nodong* a *Taepodong*) znamenaly

bezprecedentní narušení bezpečnostní struktury v oblasti a vyvolávají celou řadu znepokojivých otázek do budoucnosti.

Cílem následujících kapitol je nazřít toto aktuální a závažné téma optikou teoretických konceptů disciplíny mezinárodních vztahů a pochopit tak elementární příčiny severokorejského proliferačního rozhodnutí. První část textu se věnuje historickému vývoji nukleárních ambicí režimu a vytváří tak nezbytný kontext pro další analýzu. V druhém segmentu je definován teoretický rámec, zejména proliferační debata mezi směry, které lze na obecné rovině vnímat jako součásti realistické a liberální tradice realismu a liberalismu a konceptualizace motivů proliferační od Scotta Sagana, jež slouží k „vykolíkování“ prostoru problematiky šíření jaderných zbraní v obecné rovině. Třetí a poslední část znamená *de facto* syntézu obou předchozích kapitol, neboť zde dochází k testování jednotlivých teoretických modelů v praxi.

Metodologicky lze práci zařadit mezi instrumentální případové studie. Základní výzkumná otázka spočívá v definování hlavních motivů proliferační a verifikování platnosti či neplatnosti klasických bezpečnostních argumentů realistického směru v konfrontaci se zkušeností KLDR. Výstupem bude potvrzení či vyvrácení hypotézy realistického paradigmatu o racionální reakci státu na externí bezpečnostní hrozby jakožto ústřední proliferační příčině. Za závislou proměnnou považujeme současný stav – tj. nedávnou vojenskou nuklearizaci Severní Koreje, nezávislými proměnnými pak jednotlivé dílčí motivy vedoucí ke strategickému rozhodnutí Pchjongjangu vybudovat si vlastní nukleární arzenál.

Pokud jde o nynější stádium tuzemského výzkumu proliferační tematiky v souvislosti s konkrétním případem KLDR, nezbyvá než konstatovat, že domácí odborná publikační sféra nevěnuje aktuálnímu vývoji severokorejského jaderného programu příliš velkou pozornost.

Existují sice četné publikace a studie pokrývající „severokorejskou otázku“ v období studené války z převážně historické (historiografické) perspektivy, nicméně na komplexní zhodnocení současných zahraničně-politických a vnitrostátních (politologických) aspektů se prozatím čeká. Proto práce jak po stránce teoreticko-analytické, tak empirické, primárně čerpá z hojného množství zahraničních (hlavně anglosaských) zdrojů, které mají v dané oblasti vybudované pevné postavení a dlouhodobou tradici.

Na tomto místě je rovněž zapotřebí podotknout, že není úmyslem autora uchopit a detailně rozpracovat téma proliferace jaderných zbraní jako celek, nýbrž pomocí existujících konceptů teorie mezinárodních vztahů a s odkazem na dostupné historické reálie, pouze analyzovat specifický případ Severní Koreje a zasadit jej tak do širších souvislostí. Současnou ambicí práce je ovšem prostřednictvím těchto parciálních zkušeností přispět alespoň malým dílem k probíhajícímu celosvětovému diskursu o problematice jaderných zbraní a jejich proliferaci, která se zdá být nejen v souvislosti s rozvojem iránského programu čím dál víc naléhavější.

1. Historické souvislosti, vývoj programu

1.1 KLTR v období studené války (1953 – 1991)

Abychom mohli správně pochopit aktuální stav severokorejského nukleárního programu, je třeba zasadit dané téma do širšího historického kontextu. Pouze tak lze důkladně analyzovat a interpretovat vývoj z posledních let a dospět k celistvému a pokud možno nezkreslenému pohledu v otázce motivů, jež vedly nejvyšší kruhy severokorejského režimu ke klíčovému rozhodnutí usilovat o získání funkční jaderné zbraně. Pro vystopování raných počátků této cesty se musíme přesunout nazpět v čase do období první fáze studené války, konkrétně do 50. let 20. století. Po konci druhé světové války a sni i japonské okupace došlo k rozdělení severokorejského poloostrova podle 38. rovnoběžky na dvě okupační zóny, severní část spravovanou Sovětským svazem a jižní Spojenými státy americkými, z nichž se na konci čtyřicátých let konstituovaly dva naprosto antagonistické politické režimy, každý podporovaný jednou z bipolárních supervelmocí. Rozpolcený stav přetrvával i po zdrcující korejské válce (25. červen 1950 – 27. červenec 1953) a následující vývoj obou nepřátelených stran se začal ubírat zcela opačným směrem. Korejská lidově demokratická republika (KLTDR) reprezentovaná komunistickým vůdcem a předsedou vlády Kim-Il-senem¹ se ve všech ohledech orientovala na ideologicky spřízněné režimy a spojence z dob korejského konfliktu, zejména Sovětský svaz a Čínskou lidovou republiku. Jednu z klíčových oblastí vzájemné kooperace tvořil i vědecký výzkum jaderných technologií. První relevantní náznak těchto aktivit představovalo zřízení Institutu pro

---

¹ někdy používán anglofonní přepis Kim Il-sung

výzkum atomové energie, který se zabýval bádáním na poli radioaktivních izotopů za účelem jejich využití v průmyslu, zemědělství a medicíně.² Na základě podpisu dohody mezi Pchjongjangem a Moskvou v roce 1956 týkajícího se organizace jaderných programů obou zemí byl v následujících letech umožněn přístup severokorejských odborníků ke speciálnímu školení a tréninku do sovětských průmyslových center. Obdobná smlouva poskytující asistenci při budování programu byla podepsána o tři roky později rovněž s komunistickou Čínou. Odhaduje se, že od šedesátých do osmdesátých let více než tři stovky předních vědců absolvovalo školení v Sovětském svazu v oblasti civilního jaderného výzkumu.³ Za konkrétní výsledek intenzivní spolupráce lze uvést zkonstruování sovětského „bazénového“ reaktoru IRT-2000 o výkonu 2 MW (e)⁴ na počátku roku 1962 a jeho úspěšné zprovoznění o tři roky později. Severokorejským specialistům se pak po modifikacích a nezbytných technických vylepšeních podařilo zvýšit původní výkon až čtyřnásobně. Importovaný reaktor (k němuž se začal budovat od poloviny 70. let další) se nacházel v nově vznikajícím jaderném výzkumném centru v Jongbjonu v provincii Severní P'yöngan, asi 100 km severně od Pchjongjangu. K jeho provozu bylo nutné zajistit ze Sovětského svazu nemalé dodávky desetiprocentního obohaceného uranového paliva.⁵ Severokorejci však sami a zřejmě i ve spojitosti s oficiální doktrínou „čučche“⁶ intenzivně pracovali na paralelním výzkumu jaderného paliva, budovali vlastní výrobní kapacity, průmyslové zázemí a infrastrukturu. Mnohé důležité komponenty, jak se později ukázalo,

---

² ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 68

³ MONK, P. (2003): North Korea's Nuclear Program: Getting Perspective and Weighing Policy Options, online text: (http://www.asialink.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0020/4196/mapp4.pdf)

⁴ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 69

⁵ http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/proliferation/northkorea/charnysh_dprk_analysis.pdf, staženo 10. 4. 2010

⁶ Kim-Ir-senem hlášané národní učení vyzývající k spoléhání se pouze na domácí zdroje, kolektivismus, sebeobranu ve vojenské politice etc., někdy též volně překládáno jako „absolutní soběstačnost“

obdrželi dokonce z Francie, Německa, Velké Británie a jiných západoevropských zemí. Dělo se tak často mimovolně skrze třetí subjekty (především NDR, Pákistán), s nimiž západoevropské společnosti obchodovaly.⁷ Zároveň KLDŘ spustila mohutný program vývoje balistických střel krátkého a středního doletu (Hwasong, Nodong a další) konstrukčně vycházejících ze sovětských raket typu Scud, které po následující desetiletí představovaly pro režim cenný a v mnoha ohledech nepostradatelný vývozní artikl.⁸ Během 80. let režim provedl několik desítek vysoce explozivních testovacích výbuchů, které svědčily o postupujícím vývoji severokorejských nukleárních aktivit. Za názornou ilustraci mimořádného vědeckého úspěchu lze považovat sestavení a zprovoznění 5 MW (e) grafitového reaktoru Magnox vlastní provenience, byť vycházejícího z britských plánů ze 40. let, který byl schopný produkovat radioaktivní plutonium. Některé zdroje poukazují na fakt, že celý pokrok ve vývoji severokorejského autonomního programu významně urychlila efektivní špionážní činnost tamních diplomatů ve vídeňské centrále Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) v období 1974 – 1978, jejíž byla KLDŘ krátce členem.⁹ Když Sovětský svaz zjistil, že Pchjongjang obohacuje uran na vyšší úroveň než je potřebná pro civilní účely a buduje tajné podzemní základny, snažil se přimět ne příliš ochotného Kim-Ir-sena, aby přistoupil k mezinárodní Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (NPT), což se v roce 1985 doopravdy stalo. Výměnou Sověti přislíbili doručení čtyř lehkovodních reaktorů pro výrobu elektrické energie.¹⁰ Jako signatář NPT, spadala Severní Korea pod systém pravidelných kontrol ze strany Mezinárodní agentury pro atomovou energii, nicméně se

---

⁷ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 69

⁸ více o severokorejském raketovém vývoji v následujících kapitolách práce

⁹ <http://www.globalpolitics.cz/clanky/korea-jaderny-program>, staženo 4. 4. 2010

¹⁰ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 69

brzy ukázalo, že právě neomezený přístup inspektorů do všech klíčových zařízení představuje pro režim nemalou překážku. Až do roku 1992, kdy Jižní Korea deklarovala stažení veškerých amerických atomových zbraní ze svého teritoria (alokovány v roce 1958), striktně odmítala podepsat bezpečnostní záruky MAAE týkající se inspekcí, jež byly součástí ratifikované smlouvy.¹¹ Ať tak či onak, severokorejský jaderný program, obklopený množstvím nejasností a spekulací, představoval na prahu konce studené války jako velký problém, který právem zneklidňoval řadu regionálních i globálních aktérů. Nadcházející prudká a do jisté míry nečekaná změna geopolitického pozadí přicházející se zánikem světové bipolarity se zdála být v této otázce do budoucnosti velkou neznámou.

1.2 Post-bipolární etapa (1991 – 2009)

Po zhroutilí komunistického bloku států na konci studené války čekalo KLDR velice komplikované období, pro které byla typická stále se prohlubující izolovanost tohoto režimu. V ustavičných ekonomických obtížích stál Pchjongjang po citelné ztrátě politické a ekonomické opory ze strany bortícího se sovětského impéria před tíživým dilematem, zda navázat alespoň minimální kontakty se svými úhlavními nepřáteli nebo zůstat nadále v totální izolaci. Nakonec převážil pragmatický či spíše oportunistický postoj, který znamenal impuls k otevření diskuze se „západními“ mocnostmi. V průběhu roku 1991 uzavřel Pchjongjang a Soul přelomovou společnou Severo-jížní deklaraci a denuklearizaci, jež považovala Korejský poloostrov za zónu bez jaderných zbraní¹² a 17. září slavnostně vstoupily oba samostatné

---

¹¹ http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/proliferation/northkorea/charnysh_dprk_analysis.pdf, staženo 10. 4. 2010

¹² ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 69

korejské státy do OSN. Snímky pořízené z amerických družic nicméně záhy zaznamenaly dokončování průmyslových objektů v kontroverzním jaderném areálu v Jongbjonu a vláda Spojených států amerických podezřívala KLDR z pokračování produkce plutonia, které by mohlo sloužit pro vojenské účely. Zdánlivě příznivý obrat přišel v polovině roku 1992, kdy Severokorejci poprvé umožnili příchod několika skupinám zahraničních inspektorů. Tehdejší ředitel Mezinárodní agentury pro atomovou energii a známý švédský diplomat Hans Blix stál osobně v čele jedné z nich. Výstup důkladného šetření byl ovšem více než znepokojivý. Podrobná analýza vzorků sejmutých na několika místech v Jongbjonu, přes vehementní ujišťování Pchjongjangu o neexistenci aktivních zařízení, potvrdila přítomnost plutonia a usvědčila tak komunistický režim ze lži. K vyhocení krize došlo v lednu 1993 poté, co KLDR nedovolila vstup inspektorů do dvou vyžádaných míst v areálu výzkumného centra a ostentativně pohrozila odstoupením od NPT, čímž by se definitivně oprostila nepříjemného drobnohledu mezinárodního společenství. Za oficiální příčinu tohoto plánovaného opatření označila nepřátelský postoj Spojených států amerických a vojenskou špionáž ze strany MAAE. Řešení zapeklité situace se urychleně ujala demokratická administrativa prezidenta Williama J. Clintona. Navzdory nátlaku republikánské opozice, jež striktně trvala na uzavření nesmyslného vyjednávání s nedůvěryhodnými komunistickými protějšky, se úřadující prezident rozhodl k novému kolu diplomatického nátlaku na KLDR s cílem definitivního ukončení severokorejských jaderných aktivit.

Výsledkem těchto snah a patrně nejvýznamnější diplomatickou akcí 90. let se stalo uzavření tzv. Rámcové dohody (*Agreed Framework*) mezi Clintonovou administrativou a Severní Koreou 12. října 1994. Dohoda, k níž svou diplomatickou misí a osobním setkáním s Kim Ir-senem nemalým dílem přispěl i bývalý americký prezident

Jimmy Carter, se členila celkem do čtyř fází, přičemž v poslední z nich Pchjongjang souhlasil s rozebráním reaktorů s grafitovým moderátorem a přilehlých zařízení (uzavření výzkumného komplexu v Jongbjonu plus zmrazení výstavby dvou dalších reaktorů) pod dohledem inspektorů z MAAE. Na oplátku americká vláda přislíbila KLCDR pravidelné roční dodávky 500 000 tun těžkého topného oleje až do roku 2003 a zajištění a uvedení do provozu dvou moderních lehkovodních reaktorů o výkonu 1 000 MW (e),¹³ jejichž dokončení se vztahovalo k témuž datu. Implementací nukleárních částí dohody bylo pověřeno ad hoc zřízené mezinárodní konsorcium (KEDO),¹⁴ financované z drtivé části vládami Jižní Koreje, Japonska a USA. Cílem mělo být ponechání možnosti severokorejské výroby jaderné energie civilního charakteru pomocí reaktorů na bázi lehké vody (plutonium z nich je technicky hůře použitelné pro vojenské účely) a zároveň tak snížit potenciální hrozbu získání atomové zbraně severokorejským režimem. Navíc Pchjongjang *de facto* opustil dříve avizovanou znepokojivou myšlenku odstoupení od mezinárodní Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, která začala po konci studené války představovat v očích Severokorejců nepříjemnou brzdu vojensko-politického rozvoje země. V neposlední řadě obě strany deklarovaly snahu o normalizaci vzájemných ekonomických a politických vztahů a společné úsilí směřovat k míru a bezpečnosti „bezjaderného“ Korejského poloostrova.¹⁵ V této souvislosti by bylo na místě dodat, že se znalostmi následného vývoje severokorejských jaderných aspirací zůstává uzavření Rámcové dohody některými hlasy kritizováno a označováno za chybné „odměňování země za špatné chování“, jež nutně implikuje snahu daného státu vynucovat si další

---

¹³ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 70

¹⁴ Korean Peninsula Energy Development Organization

¹⁵ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm>, staženo 2. 4. 2010

ústupky. Na druhé straně však stojí argument, že v případě neuzavření těchto dohod by Pchjongjang disponoval již kolem roku 2003 množstvím plutonia na výrobu přibližně 30 jaderných zbraní.¹⁶

Poté co existence Rámcové dohody znemožnila pokračovat v jaderném programu na plutoniové bázi, zvolilo vedení komunistického státu druhý obecně známý způsob cesty ke zhotovení nukleární zbraně. Konkrétně šlo o proces vysokého obohacování uranu jakožto základního prostředku k výrobě účinného štěpného materiálu. V přirozeném stavu se prvek uran skládá ze dvou izotopů U 235 (0,7 %) a U 238 (99,3 %). Pro takzvaný obohacený uran je nutné uměle zvýšit procento izotopu U 235 na 20 – 90%,¹⁷ přičemž pro výrobu jaderné zbraně je zapotřebí jeho obohacení minimálně na 90%. Obvyklým postupem jak tohoto cíle dosáhnout, je použití speciálních plynových odstředivek (centrifug), které jsou schopny oddělit oba dva zmíněné izotopy od sebe. Jimi však Pchjongjang tehdy nedisponoval a jejich zhotovení se zdálo být s absencí znalosti patřičných postupů v dohledné době mimořádně obtížným soustem. Zlomový okamžik nastal v druhé polovině 90. let, kdy klíčové „*know-how*“ poskytl Severokorejčům kontroverzní pákistánský vědec a „otec pákistánské jaderné bomby“ (jakožto první a doposud jediné muslimské země světa) dr. Abdul Kádir Chán.¹⁸ Tento, na předních západoevropských univerzitách vystudovaný metalurg a překupník s tajnými zbraňovými systémy, osobně opakovaně navštívil severokorejskou metropoli a učinil pro oba státy oboustranně nesmírně významný obchod. Výměnou za technologické informace a poté i zakoupení několika kusů severokorejských balistických řízených raket středního doletu typu Nodong, dodal severokorejskému režimu dodnes neznámý počet potřebných plynových centrifug a součástek na ně. Pákistán tudíž

---

¹⁶ <http://www.globalpolitics.cz/clanky/korea-jaderny-program>, staženo 4. 4. 2010

¹⁷ <http://www.globalpolitics.cz/clanky/korea-jaderny-program>, staženo 4. 4. 2010

¹⁸ někdy též Abdulqádir Chán, anglicky Abdul Qadeer Khan

získal okopírováním severokorejských raket nezbytné nosiče pro svůj jaderný arzenál, které po modifikaci začal vyrábět pod označením Ghaurí I,¹⁹ zatímco KLRD mohla zahájit díky novým technickým prostředkům další kolo vývoje směřujícího k výrobě vlastní atomové zbraně. Dlouholeté podezření tajných služeb o spolupráci a částečné propojenosti obou programů *ex post* (v roce 2005) nepřímo potvrdil i pákistánský prezident Parváz Mušaraf, když poprvé veřejně blíže hovořil o Chánově roli při prodeji pákistánských centrifug do Severní Koreje.²⁰

Ke vrůstajícímu napětí ve velké míře nepochybně pomohlo 31. srpna 1998 odpálení severokorejské třístupňové rakety dlouhého doletu Taepodong-1 (s oficiálním odůvodněním vypuštění satelitu Kwangmyöngsöng na oběžnou dráhu), která nebezpečně proletěla nad japonským územím. Na základě odhadů amerických zpravodajských služeb by byl tento druh střely teoreticky schopen zasáhnout kromě bezprostředně sousedních zemí také teritorium Spojených států amerických jako např. Havaj, Guam či Severní Mariany.²¹ To vedlo americkou vládu k promptní reakci. V důsledku výše zmíněné události zahájily obě strany intenzivní diplomatická jednání, jejichž výstupem se stalo uzavření moratoria na testování severokorejských balistických raket Nodong a Taepodong s dlouhým doletem.²² Jak ovšem budoucnost ukázala, sjednané moratorium nebylo komunistickými vyjednaváči myšleno příliš vážně a znamenalo spíše krok směřující k částečnému uklidnění situace a krátkodobé normalizaci vztahů s USA, bez dlouhodobějšího faktického dopadu.

---

¹⁹ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 52

²⁰ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4180286.stm, staženo 5. 4. 2010

²¹ NIKSCH, L. A. (2006): North Korea's Nuclear Weapons Program, CRS Issue Brief for Congress, on-line text: (www.fas.org/spp/starwars/crs/IB91141.pdf)

²² ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 70

S příchodem republikánské strany do Bílého domu, vyznačující ve srovnání se svými demokratickými protějšky obecně více nesmlouvavým a důrazným postojem k zásadním zahraničněpolitickým otázkám, a zejména po teroristických útocích z 11. září 2001 v New Yorku, označil nový americký prezident George W. Bush KLDR v pateticky přednášeném projevu před kongresmany během prezentace každoroční Zprávy o stavu Unie, za „*režim vyzbrojící se raketami a zbraněmi hromadného ničení, zatímco její občané hladoví*“ a společně s Irákem a Íránem ji posléze zařadil do kategorie nebezpečné „*osy zla*“ (*axis of evil*)²³, tedy mezi skupinu zemí podporujících terorismus a vážně ohrožujících světový mír. Právě obraz eventuální proliferační zbraní hromadného ničení nebo jejich dílčích technologií z „*darebáckého státu*“ (*rogue state*)²⁴ typu KLDR do rukou jiných nedemokratických režimů či dokonce teroristických organizací na způsob islamistické Al-Káidy znamenal nepříjemnou noční můru nejen ve Washingtonu.

V polovině roku 2002 vyšla najevo šokující zpráva odhalující do té doby přísně utajený severokorejský zbrojní program obohacování uranu, což stimulovalo úplné zastavení dodávek těžkého topného oleje a zmrazení právě probíhající montáže sjednaných lehkovodních reaktorů. KLDR v průběhu prosince přistoupila k okázalému odvetnému kroku v podobě odpojení ochranného monitorovacího zařízení výzkumného centra v Jongbjonu a započala postupně obnovovat činnost zakázaných plutoniových reaktorů a okolní přístupové infrastruktury. Dále sáhla k ráznému opatření vyhostit zbylé inspektory MAAE ze země, když jim už předtím nebyl několikanásobně umožněn přístup do kontroverzních průmyslových zařízení (čímž mimo

---

²³ <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29644>, staženo 13. 3. 2010

²⁴ americkou administrativou označované autoritářské režimy omezující lidská práva svých občanů, sponzorující světový terorismus a podezřelé ze snahy šířit zbraně hromadného ničení (v minulosti například Irák, Írán, Libye, Afghánistán)

jiné opět porušila jedno ze základních ustanovení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, jež se spolu s ostatními signatářskými státy zavázala respektovat). Zkušenost americké vlády s netransparentním chováním Pchjongjangu a jeho skrytými zbrojními aktivitami vedly k faktickému „pohřbení“ Rámcové dohody a ochlazení americko-severokorejských vztahů pod bod mrazu. Po roztržce s mezinárodním společenstvím završila KLDR dosavadní vývoj 10. ledna 2003 demonstrativním deklarováním svého záměru odstoupit od NPT, což také po vypršení předepsané časové lhůty v březnu (jako první stát v historii smlouvy) učinila.²⁵

Za daných okolností se pak může jevit poměrně nezvyklé a zarážející brzké „ano“ vedení komunistického režimu v odpovědi na žádost Spojených států o možnosti obnovení mírových jednání.²⁶ Ty se v srpnu téhož roku opravdu uskutečnily a po důsledném naléhání Washingtonu došlo i k jejich výrazné kvantitativní transformaci. Namísto klasických, v minulosti běžných bilaterálních schůzek, bylo přikročeno k volbě modelu tzv. „šestistranných rozhovorů“, jichž se u kulatého stolu kromě KLDR a Spojených států amerických zúčastnily i čtyři další klíčoví hráči - Čína, Ruská federace, Japonsko a Jižní Korea, které mají zájem na tomto regionu. Ačkoliv smyslem simultánní debaty za účasti všech rozhodujících zemí měla být snaha prohloubit vzájemný dlouhodobý dialog a vybudovat nutnou elementární důvěru pro narovnání pošramocených vztahů z minulosti, v hlavní agendě (obsahující z velké části známé body jako například vybudování lehkovodních reaktorů v KLDR, možnosti mírového využití jaderné energie, bezpečností garance ze strany USA, otázka odzbrojení, normalizace obchodních styků atd.) se k výraznějšímu pokroku

---

²⁵ http://www.wagingpeace.org/articles/2003/04/10_chaffee_korea-npt.htm, staženo 5. 4. 2010

²⁶ někdy se uvádí, že důvodem zmírnění rétoriky Pchjongjangu a jeho větší ochotě k ústupkům napomohlo několik souběžně probíhajících událostí: především impozantní zdařená invaze koalice vojsk vedené Spojenými státy do Iráku a mohutné cvičení armád Jižní Koreji a Spojených států v blízkosti demilitarizované zóny s KLDR

alespoň v prvních fázích nedospělo. Severokorejští vyjednavací v rámci dalších schůzek představitelům USA opět zopakovali ochotu své země ukončit zbrojní jaderný program, znovu přistoupit k NPT a svolili též k návratu inspektorů v případě, že nejprve budou Pchjongjangu zkonstruovány Rámcovou dohodou přislíbené lehkovodní reaktory a poskytnuty další ekonomické výhody.²⁷ Po předchozích zkušenostech však Washington odmítal učinit první krok bez jakýchkoli spolehlivých garancí deklarovaných slibů. 10. února 2005 severokorejský režim poprvé veřejně oznámil vlastnictví jaderných zbraní²⁸, relevanci tohoto tvrzení ovšem nebylo možné průkazně ověřit. V červnu 2006 navíc opakovaně a přes důrazné varování mezinárodního společenství odpálil sérii balistických raket, což Rada bezpečnosti OSN přísně odsoudila a zakázala vyhlášenou rezolucí ostatním členským státům dodávat KLCDR součástky raketových technologií.²⁹ Pchjongjang se nadto odmítal navrátit zpět k šestistranným rozhovorům, dokud nebudou splněny jeho předběžné podmínky, především zrušení ekonomických sankcí. Tento požadavek se posléze opakoval ještě vícekrát. Napětí na obou stranách stále gradovalo.

Měsíce trvající dohady odborné i laické světové veřejnosti o existenci či neexistenci jaderné zbraně v rukou Kim Čong-ilova režimu, byly rázem ukončeny 9. října 2006, šest dní předem avizovaným testovacím výbuchem jaderné pumy v severovýchodní oblasti KLCDR v blízkosti vesnice Punggye-ri, nedaleko čínských hranic.³⁰ Podzemní explozi o přibližné síle 1 kilotuny TNT zaznamenalo několik v regionu působících vědeckovýzkumných organizací v podobě zvýšené

---

²⁷ <http://www.nytimes.com/2005/09/19/international/asia/19korea.html>, staženo 5. 4. 2010

²⁸ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 70

²⁹ http://www.countrywatch.com/facts/facts_default.aspx?type=text&topic=SENOK, staženo 7. 4. 2010

³⁰ North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

seizmické činnosti o přibližném rozsahu 4,2 stupňů Richterovy škály.³¹ V reakci na tuto událost došlo sice po diplomatických urgencích západu na určitý čas k obnově šestistranných rozhovorů, nicméně zúčastnění aktéři naráželi na obdobné překážky jako v minulosti bez jakéhokoli náznaku konsenzu v hlavních otázkách. Zdá se, že absolutní krach (do současnosti se nepodařilo tento stav změnit) šestistranných rozhovorů nastal v dubnu 2009, krátce po nevydařeném pokusu KLDK vynést na oběžnou dráhu pomocí třístupňové rakety Unha-2 (nosič blízký balistické raketě dlouhého doletu Taepodong-2) vesmírný satelit Kwangmyöngsöng-2, který se vzdor oficiálnímu prohlášení Pchjongjangu o úspěšném provedení akce s největší pravděpodobností zřítíl jako v minulosti řada jiných pokusů do vod Pacifiku.³² V souvislosti s další odsuzující rezolucí Rady bezpečnosti OSN komunistický režim vydal krátké prohlášení, v němž ohlásil okamžitý odchod z šestistranných rozhovorů a sdělil, že se „nikdy nebude účastnit takovýchto rozhovorů a nebude se nadále cítit vázán“ žádnými z těchto dohod.³³ O měsíc později 25. května 2009 uskutečnila KLDK již druhý podzemní jaderný test o přibližné síle 2 – 8 kilotun TNT,³⁴ přičemž argumentovala právem na vlastní jaderný deterrent a vojenskou sebeobranu země. Tímto okamžikem byl přes nelibost a kritiku mnoha zemí světa nezvratitelně a nezpochybnitelně potvrzen severokorejský nukleární status.

Postupná evoluce snah Severní Koreje získat vlastní jaderné zbraně vykazuje v obecné rovině některé důležité symptomy.

---

³¹ <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/recenteqsww/Quakes/us2009hba6.php#summary>, staženo 2. 4. 2010

³² North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

³³ http://www.armscontrol.org/act/2009_5/NKorea_launches, staženo 8. 4. 2010

³⁴ North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>), přesná síla jaderné nálože se liší, například ruské zdroje hovoří o 10 – 20 kilotun TNT

Ústředním z nich se zdá být cyklicky se opakující naděje na pozvolné oteplování vztahů a diplomatický pokrok ze strany západu, který však bývá se železnou pravidelností dříve či později vystřídán krachem vzájemných negociací. Z logiky věci vyplývá, že během všech aktuálních jednání majících za cíl řešit problémy na Korejském poloostrově, stojí otázka jaderného arzenálu KDR nutně mezi vysoce prioritními body diskutované agendy. Vidíme rovněž, že si je severokorejská strana tohoto faktu moc dobře vědoma, umí ho prostřednictvím praktikované *cheat and retreat*³⁵ strategie obratně využívat a vytěžit tudíž maximum možného pro svůj partikulární okamžitý prospěch.

Třebaže z výše nastíněného historického vývoje „severokorejské otázky“ je patrné, že se v průběhu minulých let a desetiletí nepochybně podařilo učinit v kontextu doby důležitý (byť s odstupem času třeba relativně malý) krok vpřed, z celkového pohledu zůstává problém na Korejském poloostrově nevyřešen a co hůř, zdárné a trvalé řešení není v tuto chvíli na dohled. Pohled na dosavadní jednání připomíná neustálé přešlapování na místě. Očima současného pozorovatele bohužel nelze než konstatovat, že hmatatelného úspěchu se mezinárodnímu společenství nepodařilo během uplynulých desetiletí v žádném případě dosáhnout. Čerstvý a opakovaným jaderným testem stvrzený sebevědomý vstup Pchjongjangu mezi elitní skupinu nukleárních velmocí lze považovat za mimořádně přesvědčivý důkaz.

---

³⁵ způsob jednání založený na neplnění, podvádění smluvených závazků, které je vystřídáno odchodem od jednacího stolu, přičemž se celý cyklus zpravidla opakuje

2. Motivy proliferace

Skrze krátké historické résumé vývoje severokorejských aktivit jsme poukázali na dlouhotrvající poměr KLDŘ k atomové energii. Ta měla zpočátku podobu přísně vědeckou a výzkumnou. Zlom nastává v období konce studené války a posledních dvou dekád, kdy Pchjongjang otevřeně opakovaně deklaruje své snahy o úspěšné nastartování vojenského nukleárního programu, na jehož konci stojí zdárné zhotovení vlastní jaderné zbraně v prvním desetiletí nového tisíciletí. Jaké však byly ústřední motivy tohoto radikálního v jistém slova smyslu bezprecedentního kroku? Je namístě vůbec hovořit o jednom hlavním motivu či motivech? Pokud ano, lze hledat výchozí příčinu vojenské nuklearizace Severní Koreje ve vnitřní struktuře totalitního režimu a jeho domácí politicko-ekonomické situaci či ji spíše vnímat jako reakci na externí podněty vycházející mimo teritorium KLDŘ? Vycházelo klíčové rozhodnutí Kim-Čong-illova izolovaného režimu z reálného zhodnocení mezinárodněpolitické situace a bylo tudíž jeho logickým a nevyhnutelným vyústěním nebo by ho bylo vhodnější označit za veskrze iracionální, spontánní a nahodilé? Jakou roli hraje v dané problematice konkrétní forma provedení a načasování tohoto kroku? Do jaké míry a zda vůbec změnil jaderný status KLDŘ její geostrategickou pozici v regionu, potažmo i na globální scéně?

2.1 Teoretický rámec: proliferační debata

Pokud možno se nyní pokusíme uspokojivě odpovědět na tyto i některé další otázky. V následující části práce se zaměříme na teoretickou reflexi zkoumané problematiky a posléze pomocí předložených informací analyzujeme konkrétní případ Severní Koreje,

na základě běžně dostupných informačních zdrojů. Cílem bude snaha ověřit relevanci či irelevanci proliferačních modelů v konfrontaci s realitou KLDŘ.

V pohledu na zbraně hromadného ničení (ZHN) a zejména zbraně jaderné, můžeme na poli teorie mezinárodních vztahů definovat několik „štěpných linií“, oddělujících jednotlivé názorové proudy a teoretické školy. První rozpor spočívá v otázce, zdali je šíření jaderných zbraní ze své podstaty nevyhnutelné, nebo existuje reálná možnost jejich počet postupně redukovat, případně zcela eliminovat.

Pro-proliferační optimisté i pesimisté (reprezentovaní především realisty a neorealisty) vycházejí z totožného předpokladu, že postupný celosvětový nárůst množství jaderných zbraní je nezastavitelný a státům nezbyvá, než se s tímto faktem vyrovnat. Obě skupiny se ovšem diametrálně rozcházejí v hodnocení dopadů. Optimisté věří v pozitivní účinek proliferační, který přispěje ke globální stabilitě a redukcí výskytu válek. Podle Johna Mearsheimera právě přítomnost nukleárních arzenálů Spojených států amerických a Sovětského svazu se svou odstrašující silou a jistotou vzájemného zaručeného zničení (MAD),³⁶ zabránila přímému vojenskému střetnutí obou supervelmocí a přeměnila Evropu, po staletí se zmítající v periodických válkách, ve velmi pokojné místo.³⁷ Kenneth Waltz zdůrazňuje, že vlastnictví jaderných zbraní vštěpuje státu větší zodpovědnost při jednání s druhými nukleárními státy a odráží ho od vzájemné konfrontace.³⁸ Pesimisté naopak tvrdí, že nekontrolovatelná nukleární proliferační vede nevyhnutelně k labilitě mezinárodního systému a nutně směřuje, ať už k vědomému či nezamýšlenému, použití těchto zbraní v budoucí jaderné válce, což bude mít katastrofické důsledky pro celé lidstvo.

---

³⁶ MAD – Mutual Assured Destruction

³⁷ MEARSHEIMER, J. J. (1990): Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War, *International Security*, Vol. 15, No. 1, str. 48

³⁸ WALTZ, K. The Spread of Nuclear Weapons: More May be Better. (on-line text: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/waltz1.htm>)

Alternativní náhled obrušující hrany kategorií optimismu a pesimismu nabízí Matthew Kroenig, který uvádí, že je zapotřebí rozlišovat, neboť nukleární proliferace ohrožuje některé státy více než jiné. Těm státům, které mají silné konvenční síly a jsou schopny efektivní projekce moci (*power projection*) na dlouhé vzdálenosti, rozšíření jaderných zbraní svazuje ruce. Ostatním subjektům s absencí projekce moci může tento fakt za určitých okolností paradoxně prospívat, neboť existence nukleárního arzenálu omezuje prostor pro svobodnou volbu nasazení konvenčních prostředků a uvaluje nadto na takto vyzbrojené státy větší strategické náklady.³⁹

Proti-proliferační proud se na druhé straně domnívá (vycházející obvykle z liberálně-idealistické teorie), že šíření nukleárních zbraní lze zabránit, pokud bude přikročeno k účinným opatřením. Budování jaderného programu je ekonomicky nesmírně nákladné a přirozené obavy států je možné postupně snižovat institucionálním režimem nadnárodní kontroly, jakou v současnosti představuje zejména NPT, která sdružuje drtivou většinu všech států světa. Historický proti-proliferační zápas, jak podotýká Thomas Graham, uspěl dokonce mnohem více, než se původně očekávalo, což ostatně dokládají mnohé konkrétní případy na konci studené války.⁴⁰ Černé scénáře vykreslující zrození desítek nových atomových mocností se nekonaly, byť mnoho zemí k tomu potřebné technologické a finanční kapacity mělo a má.

---

³⁹ KROENIG, M. (2009): Beyond Optimism and Pessimism: The Differential Effects of Nuclear Proliferation, Harvard Kennedy School, on-line text: <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Beyond-Optimism-and-Pessimism.pdf>, staženo: 26. 4. 2010

⁴⁰ SCHNEIDER, B. R. (1994): Nuclear Proliferation and Counter-Proliferation: Policy and Debates, Mershon International Studies, Review, Vol. 38. No. 2., str. 212

2.2 Saganovy modely proliferace

Tato práce se metodicky opírá o konceptualizaci Scotta Sagana, dalšího z předních proliferačních pesimistů, jenž se dlouhodobě zabývá motivy proliferačních rozhodnutí.⁴¹ Jeho publikace v jádru vytvářejí výzvu a zajímavou polemiku škoře klasického realismu a neorealismu v oblasti mezinárodních vztahů v otázce šíření nukleárních zbraní. Autor se pokouší na základě analýzy doposud známých případů z historie poukázat na nedostatečnost a neplanost tradičního bezpečnostního argumentu realistů pro obecné vysvětlení příčin proliferace. Uvádí, že *„jaderné zbraně, tak jako ostatní zbraně, jsou více než nástroje národní bezpečnosti; jsou politickými objekty značného významu v domácích debatách a vnitřních byrokratických zápasech a mohou také sloužit jako mezinárodní normativní symboly modernity a identity“*.⁴² Pro zjednodušení a názornost vytváří tři výchozí teoretické rámce (modely), které jsou určující pro volbu státu, zda usilovat o vytvoření nukleárního arzenálu či nikoliv.

2.2.1 Zahraničně - bezpečnostní model

Prvním a také nejčastěji aplikovaným teoretickým rámcem je podle Sagana takzvaný „bezpečnostní model“. Ten myšlenkově staví na ustáleném neorealistickém pojetí, reprezentovaným hlavními postavami tohoto směru, k nimž kupříkladu patří zmíněný Kenneth Waltz,⁴³ vycházející z anarchické podstaty mezinárodního systému a vyzdvihující úlohu národního státu, jakožto jeho základní konstitutivní

---

⁴¹ SAGAN, S. D. (1996/1997): Why do States Build Nuclear Weapons?, International Security, Vol. 21, No. 3, Winter, str. 55

⁴² SAGAN, S. D. (1996/1997): Why do States Build Nuclear Weapons?, International Security, Vol. 21, No. 3, Winter, str. 55

⁴³ WALTZ, K. The Spread of Nuclear Weapons: More May be Better. (on-line text: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/waltz1.htm>)

jednotky. Každý stát má své mocenské zájmy, přičemž elementární zájem představuje na prvním místě zajištění své vlastní bezpečnosti a zachování existence (přežití). Díky povaze systému je ovšem nucen spoléhat se pouze sám na sebe, případné koalice je třeba považovat za nespolehlivé a v principu za přechodné a dočasné. „Z důvodu enormní destruktivní síly jaderných zbraní, jakýkoliv stát usilující zachovat svou národní bezpečnost, musí vyvažovat proti jinému rivalovi vyrábějícímu jaderné zbraně tím, že získá přístup k nukleárnímu deterrentu on sám.“⁴⁴ V důsledku jsou silné státy vnějšími okolnostmi donuceny obstarat si vlastní jaderné arzenály, zatímco těm vojensky slabším a technicky méně vyspělým subjektům pak nezbývá než zůstat v naprosté izolaci, či se připojit pod ochranu odstrašujícího odvetného potenciálu některé z velmocí a doufat v její pomoc v eventuálním konfliktu.⁴⁵ Z této perspektivy bývají objasňovány některé významné příklady proliferace po druhé světové válce. Po zhotovení funkční jaderné pumy v projektu Manhattan v roce 1945 narušily Spojené státy americké strategickou rovnováhu moci mezi velmocemi a odpověď Sovětského svazu v podobě vlastní vojenské nuklearizace o čtyři roky později byla tudíž ve smyslu bezpečnostního modelu naprosto logická a předvídatelná. V reakci na ohrožení jaderným arzenálem sovětského impéria a z pocitu nedostatečné ochrany „atomového deštníku“ ze strany Washingtonu přišla brzká reakce Velké Británie a Francie, které si v roce 1957 respektive 1960 nukleární zbraně rovněž zaopatřily. Analogicky lze zjednodušeně aplikovat bezpečnostní model v určitých modifikacích na vybrané další případy jako komunistická Čína (americká hrozba), Indie (čínská hrozba), Pákistán (indická hrozba), Izrael (konvenční přesila

---

⁴⁴ SAGAN, S. D. (1996/1997): Why do States Build Nuclear Weapons?, International Security, Vol. 21, No. 3, Winter, str. 57

⁴⁵ Je otázkou, tvrdí autor, do jaké míry je takovéto spojení důvěryhodné a pevné v případě neochoty spojenecké velmoci splnit své závazky s rizikem vlastního vtažení do případného jaderného konfliktu

muslimských států v regionu) atd. Další vlna zvětšování počtu členů klubu atomových mocností se tedy podle neorealistů dá do budoucna očekávat. „*Proliferace plodí další proliferaci*“,⁴⁶ trefně před časem poznamenal bývalý americký ministr zahraničí George Schultz, vystihující meritum věci. Bezpečnostní model může ovšem působit i opačným směrem, kdy vyhodnocení poklesu aktuálních bezpečnostních rizik přiměje vládu k dobrovolnému odhodlání vzdát se svých nukleárních ambicí. Prizmatem realistického modelu mnozí autoři mimo jiné interpretují zkušenost Jihoafrické republiky, případně dalších postkomunistických (Bělorusko, Kazachstán, Ukrajina) či latinskoamerických zemí (Argentina, Brazílie).

Dodejme alespoň poznámkou na okraj, že na jednu stranu logické sledování parciálního zájmu s cílem zvýšit vlastní bezpečnost a přežití státu v potencionálně labilním mezinárodním prostředí může, jak již v padesátých letech 20. století zdůraznil americký klasický realista německého původu John Herz, vést k problematice tzv. bezpečnostního dilematu (*security dilemma*)⁴⁷. Jedná se o fenomén, kdy se v anarchickém systému existující stát nejistý úmysly jiných států rozhodne vyzbrojit, aby zvýšil svou bezpečnost a získal tak komparativní výhodu oproti ostatním. Tento krok však iniciuje obdobnou reakci u dalších zemí, jež se právem cítí být ohroženy, a odpovídají stejným opatřením. V konečném výsledku si státy paradoxně svou bezpečnost (byť neúmyslně) celkově snižují a navíc vzniklé napětí může vyústit v eskalaci konfliktu či opětný cyklus závodů zbrojení. Právě riziko bezpečnostního dilematu může hrát v budoucnu významnou roli i v otázce vojenské nuklearizace KČLR a případného dopadu na situaci v regionu, k čemuž se vrátíme v další části tohoto textu.

---

⁴⁶ http://findarticles.com/p/articles/mi_m1079/is_v84/ai_3536848/pg_2/?tag=content;col1, staženo: 20. 4. 2010

⁴⁷ DRULÁK, P. (2003): *Teorie mezinárodních vztahů*, nakl. Portál, Praha, str. 62

2.2.2 Domáci - vnitrostátní model

Druhou a neméně důležitou dimenzi proliferačních motivů zaujímá v Saganově práci tzv. „domáci (vnitropolitický) model“, který odpovídá spíše liberálním směrům teorie mezinárodních vztahů. Domáci model, jak už sám název napovídá, hledá příčiny proliferace namísto ve sféře externích (zahraničních) hrozeb primárně ve vnitřních mechanismech státu a jeho vedení. *„Ať už získání jaderných zbraní slouží či neslouží národním zájmům státu, pravděpodobně slouží parciálním byrokratickým či politickým zájmům alespoň některých individuálních hráčů uvnitř daného státu“.*⁴⁸ Ze zkušenosti přicházejí podle autora v úvahu zpravidla tři hlavní kandidáti: atomová energeticko-průmyslová lobby a vědci (výzkumné laboratoře), vlivné armádní kruhy (často vojenské letectvo nebo námořnictvo) a nejvyšší politická elita v zemích, kde jednotlivé stranické zájmy či veřejnost bývají silně pozitivně nakloněny myšlence jaderných zbraní. Bádání po úloze vnitrostátních faktorů, říká Sagan, se objevuje v období studené války s poměry obou supervelmocí, kdy se ukázalo, že byrokratické, vojenské a jiné prvky vnitřní struktury státu nejsou vždy pouhými pasivními recipienty a vykonavateli jednosměrných direktiv z centra, avšak samy mohou promlouvat a aktivně utvářet (i díky vzájemné rivalitě) podmínky ovlivňující finální mocenská rozhodnutí. Navíc sledováním dílčích a nezřídka oportunistických cílů své skupiny si mnohdy neuvědomují konečné důsledky tohoto počínání a jeho dopadů na stát jako celek. *„Bezpečnostní hrozby tudíž nejsou hlavní příčinou (...), jsou pouze oknem vhodných příležitostí, skrze něž parciální zájmy mohou proskočit“.*⁴⁹ shrnuje autor. Následně Sagan

---

⁴⁸ SAGAN, S. D. (1996/1997): Why do States Build Nuclear Weapons?, International Security, Vol. 21, No. 3, Winter, str. 63

⁴⁹ SAGAN, S. D. (1996/1997): Why do States Build Nuclear Weapons?, International Security, Vol. 21, No. 3, Winter, str. 65

ilustruje domácí model na vybraných událostech z historie a tím vrhá zcela nové světlo na indický, jihoafrický, argentinský a další případy rozhodnutí proliferace či de-proliferace, na kterých názorně popisuje roli domácích aktérů a tím i slabiny a nedostatečnost klasického bezpečnostního přístupu.

2.2.2 Normativně - identitární model

Třetí a zároveň poslední zkoumanou dimenzi reprezentuje tzv. „normativní (identitární) model“, který odpovídá reflektivistickým a psychologickým přístupům k analýze mezinárodních vztahů. Normativní přístup souvisí s více či méně úmyslným utvářením současného a budoucího obrazu státu dovnitř i navenek. Bezpečnostní aspekty nebo zájmy vnitropolitických subjektů sice mohou existovat, nicméně bývají v zásadě marginální. Jaderné zbraně mají na prvním místě ohromnou symbolickou hodnotu. Představují exhibici vyspělosti, technologické úrovně režimu a v důsledku i jeho veliké prestiže na globální scéně. Jsou „vlajkovou lodí“, „vývěsním štítem“ a jedním z hlavních prvků národní hrdosti a potažmo i epicentrem národní identity. Rozhodnutí pořídit si atomové zbraně může být v některých případech aktuálně vojensky nelogické a z ekonomického hlediska dokonce neefektivní a ztrátové. Symboličnost, doklad vědeckého úspěchu a pocitu výjimečnosti státu na mezinárodním poli však veškeré negativní aspekty kompenzuje. Za příklad lze do jisté míry označit, doplňuje Sagan, ambice francouzského prezidenta de Gaulla restaurovat pomocí jaderného programu ztracený imperiální status Francie mezi světovými mocnostmi po druhé světové válce, či koketování některých afrických a latinskoamerických zemí s možností výroby jaderných zbraní na konci 20. století. Sílu symboličnosti a mezinárodního uznání země lze opět vnímat i obráceně

s protichůdným efektem, pakliže k tomu vykrystalizují příhodné podmínky. Existují situace, ve kterých by nuklearizace daného státu mohla znamenat naopak velkou ztrátu jeho mezinárodní prestiže a zařazení do okrajové skupiny problematických (darebáckých, párijských) zemí. Například kombinace atraktivity NPT spolu s hospodářskými pobídkami slibovanými Západem, částečná diskreditace nukleární energie po havárii v černobylské elektrárně a další faktory, nepochybně ovlivnily rozhodnutí Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu zřít se deponovaných zásob atomových zbraní po rozpadu Sovětského svazu a souhlasit s jejich odvozem ze svého teritoria, byť by se takovýto postup optikou bezpečnostního modelu mohl jevit jako iracionální a snižující klíčový deterrent těchto zemí.

Poté, co byl definován teoretický rámec proliferačních rozhodnutí, přistupme přímo k centrálnímu tématu této práce a aplikujme výše zmíněné dimenze analýzy (modely) na konkrétní případ Severní Koreje. Základní výzkumná otázka zní, zda lze pomocí zahraničněpolitického bezpečnostního modelu bezezbytku vysvětlit vojenskou nuklearizaci KLDK (opírající se o povahu a rozsah externích bezpečnostních hrozeb) či volbu proliferačního tohoto komunistického režimu zásadně ovlivnily i jiné faktory. Na závažnost všech tří modelů se individuálně zaměří jednotlivé kapitoly a v závěru bude následovat celkové shrnutí každého z dílčích determinantů.

3. Aplikace modelů, severokorejská zkušenost

3.1 Zahraničně - bezpečnostní model

V úvodní historické části jsme poukázali na fakt, že jaderné ambice Pchjongjangu mají kořeny hluboko v období studené války. Od počátku padesátých let se KLDK stala součástí jasně definovaného socialistického tábora zemí, se kterým byla politicky a ekonomicky hluboce provázána. Sovětský svaz se svým ohromným odstrašujícím nukleárním arzenálem se zavázal hned v prvním odstavci „Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci“ mezi SSSR a KLDK z 6. července 1961, že v případě napadení poskytne všechny dostupné prostředky k zajištění ochrany druhého signatářského státu.⁵⁰ Záhy došlo k podpisu podobné smlouvy s tehdy ještě nejadernou komunistickou Čínou. Takto koncipované rozsáhlé bezpečnostní garance ze strany supervelmoci staví klasické proliferační argumenty neorealismu mimo hlavní proud našich úvah. Teoreticky lze zejména po Kubánské raketové krizi (sovětský ústup a dočasná ztráta mezinárodní prestiže) a kulminaci čínsko-sovětské roztržky na konci 60. let částečně vysvětlit Kim-Ir-senovo úsilí budovat autonomní jaderný program jedním z bodů proliferace K. Waltze, který hovoří o tom, že *„státy se o získání jaderných zbraní mohou snažit ze strachu, že jejich větší spojenci neodpoví na útok, který byl proti nim učiněn“*.⁵¹ Pravdou je, že stalinisticky vyprofilovaný režim nelibě nesl první náznaky politického uvolňování po smrti Stalina a později Mao Ce-tunga, které mohl pokládat za doklad celkové slabosti komunistického bloku a v jejím rámci i pozice své vlastní. Mezi další tehdejší podpurné

---

⁵⁰ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferační jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 71

⁵¹ WALTZ, K. The Spread of Nuclear Weapons: More May be Better, (on-line text: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/waltz1.htm>)

proliferačními motivy lze zařadit alokaci amerických taktických jaderných zbraní v Jižní Koreji od poloviny 50. let a započetí paralelního jihokorejského jaderného programu na bázi plutonia v roce 1971.^{52 53}

Naprosto klíčovou změnu vnímání zahraničně-bezpečnostních hrozeb z perspektivy Pchjongjangu znamenaly především až následky událostí z přelomu 80. a 90. let., kdy pravděpodobně padlo finální rozhodnutí režimu usilovat o vytvoření vojenského nukleárního arzenálu. Konkrétně se jednalo následující faktory:

- náhlý lavinový pád komunistických autoritativních režimů ve střední a východní Evropě během roku 1989, v některých případech s brutálními konsekvencemi pro lokální diktátory (Rumunsko);
- rozpad Sovětského impéria jakožto vůdčího prvku socialistického tábora a postupná ekonomická liberalizace reformující se Čínské lidové republiky;
- normalizace ekonomických a politických vztahů v 90. letech mezi doposud znepřátelenou Moskvou a Pekingem na jedné straně a Soulem na straně druhé;
- nahrazení bipolarity „unipolární“ strukturou mezinárodního systému v čele s vítězem studené války a jedinou zbývající supervelmocí Spojenými státy americkými a jejich militární angažovanost ve světě.

---

⁵² STRAUCH, A. (2007): Motivace proliferačního rozhodnutí KLDK, Mezinárodní politika, vol. 31, no. 2, str. 41

⁵³ nukleární program byl však na nátlak Spojených států a díky stanovení amerických bezpečnostních garancí Korejské republiky již v dubnu 1975 ukončen v souvislosti s jihokorejským podpisem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní

Shrňme si nyní dŮsledky pŮedložených faktorů. Je zjevné, že svĕt procházel na pŮelomu 80. a 90. let zásadní transformací. Na zrychlující se pohyb zmĕn vřak ustrnulý a petrifikovaný stalinistický režim v Pchjongjangu nebyl zdaleka pŮipraven. Sám novým pořádkům vzdoroval paradoxně dalřím zapouzdřováním se a izolací, protože jedinĕ tak mohl pŮečkat nepŮříznivé pomĕry. Byl zvolen kurz upevnit stávající vojenskou sílu, neboť, jak podotýká Han S. Park, KLDK považovala nedostatek schopnosti ůčinnĕ se vojensky bránit Západu za jednu z hlavních pŮíčin pádu komunistických satelitů v Evropĕ.⁵⁴ Dosavadní ochranný jaderný deřtník Sovĕtského svazu se stal minulostí, taktĕž Čína dala jasnĕ najevo, že se necítí být vázána dohodou o vojenské pomoci.⁵⁵ S rozvolnĕním hospodářských styků s bývalými spojenci a v dŮsledku pŮírodních katastrof v polovinĕ 90. let, se plně vynořila na svĕtlo ekonomická a pŮedevřím technologická zaostalost KLDK ve srovnání s jihokorejským dynamicky se rozvíjejícím sousedem.⁵⁶ Výkonnost domácího ekonomiky poklesla v řádu desítek procent a mnoho pŮmyslových továren muselo být uzavřeno.⁵⁷ Obavy z možného vojenského spiknutí prohlubovala i kontinuální vojenská pŮítomnost desítek tisíc amerických vojáků v regionu (Jižní Korea, Japonsko atd.) reprezentovaná každoročním mediálně impozantním jihokorejsko-americkým cviĕním „*Team Spirit*“.⁵⁸ ⁵⁹ Pocit nebezpečí vřak nemusel mít pouze formu abstraktní. Ilustrací akceschopnosti a obrovské ůtočné síly Spojených států

---

⁵⁴ PARK, H. S. (2000): North Korean Perceptions of Self and Others: Implications for Policy Choices, Pacific Affairs, Vol. 73, No. 4, str. 507

⁵⁵ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktĕři, Mezinárodní politologický ůstav, Masarykova univerzita, Brno, str. 71

⁵⁶ tento trend se dále prohluboval, v roce 2002 ĕinil pomĕr HDP KLDK vŮči Korejské republice neuvĕřitelných 1 : 28

⁵⁷ SNYDER, S. (2000): North Korea's Challenge of Regime Survival: Internal Problems and Implications for the Future. Pacific Affairs, Vol. 73., No. 4, Special Issue: Korea in Flux, str. 526

⁵⁸ STRAUCH, A. (2007): Jaderná Severní Korea: pŮíĕiny a perspektivy, Masarykova univerzita – Fakulta sociálních studií, bakalářská práce, str. 13

⁵⁹ v roce 2006 byl na ůzemí Korejské republiky americký kontingent o síle 37 000 vojáků

amerických se stala mimo jiné hladká porážka zdánlivě mocného iráckého vojska Saddáma Husajna v rámci operace „Pouštní bouře“ z přelomu let 1990 - 1991, či letecké bombardování Jugoslávie jednotkami NATO v roce 1999, které prokázaly možnost Washingtonu odstavit od moci autokratické vládce na druhém konci zeměkoule. To vše stimulované neutuchajícím vnímáním bezpečnostních rizik do jisté míry paranoidní „mentalitou Korejské války“ jakožto integrálního prvku „*policy-making*“ nejvyšších vojenských kruhů režimu a s odkazem na neblahé historické koloniální zkušenosti země pramenící z její slabosti čelit ustavičným nájezdům impérií, zajisté vyvolávalo v Pchjongjangu více či méně oprávněný dojem ohrožení a notně poznamenalo probíhající proces proliferačního rozhodování.

Uzurpace jaderných zbraní Severní Koreou by v daném kontextu zaručeně posílila její dosavadní deterrent a nepochybně snížila pravděpodobnost eventuálního preventivního amerického úderu s cílem svrhnout nepohodlné vedení země, jak tomu bylo v Iráku v roce 2003. Jako druhotný efekt mohlo takové opatření vést ke zvrácení či alespoň zbrzdění pro ni negativního vojensko-technologického trendu na poloostrově, kdy se disproporce výdajů na zbrojení a objem armádních investic mezi ní a Soulem stávala čím dále více propastnější. Dlouhodobá politická doktrína KLTR obsahující dva primární cíle, jimiž jsou zajištění „*přežití státu a režimu pod vedením Kimovy rodiny a korejské znovusjednocení za podmínek určených Severní Koreou*“⁶⁰, by tak přinejmenším v prvním případě byla alespoň krátkodobě naplněna.

Oficiální stanoviska režimu k vývoji jaderného programu rovněž hojně užívají bezpečnostní argumentace. Kupříkladu v deklaraci o odstoupení od NPT v roce 2003 vládní tisková agentura vysvětlovala

---

⁶⁰ North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

daný krok odezvou na mezinárodní situaci „*vážně narušující národní suverenitu a bezpečnost státu*“⁶¹. O tři roky později v čase prvního nukleárního testu se na stránkách stranických novin *Nodong Sinmun* objevil komentář zdůrazňující, že „*vlastnictví jaderných zbraní KLCDR je pro obranné účely od A po Z a souží jako mocný štít k ochraně míru*“.⁶² Pro pasivní, tedy obranný, charakter severokorejského nukleárního arzenálu hovoří řada důvodů. Jak uvádějí A. Scobell a J. M. Sanford: „*je mnohem více věrohodné, že by Severní Korea použila své jaderné zbraně ofensivně jen v případě, že by se režim obával útoku – aby na poslední chvíli odvrátil to, co by považoval za bezprostřední atak nepřítele*“⁶³ To by nicméně platilo pouze pro případ fatálního ohrožení existence (přežití) státu. Ofensivní použití nekonvenčních prostředků formou prvního úderu (*first strike capability*) proti Korejské republice či Japonsku se zdá být za normálních okolností vysoce nepravděpodobné, neboť by téměř s jistotou bylo doprovázeno jaderným protiútokem Spojených států amerických (což nepřímo naznačuje i aktuální nukleární doktrína USA přijatá administrativou prezidenta Baracka Obamy v dubnu 2010), který by znamenal *de facto* asistovanou sebevraždu Pchjongjangu. Navíc by dopady případného atomového výbuchu (ionizující záření, radioaktivní spad, kontaminovaná krajina apod.) nejspíše bezprostředně ohrozily i teritorium samotné KLCDR.

I přes výše zmíněnou relevanci jaderných zbraní není však správné absolutizovat a příliš přeceňovat jejich nepostradatelnost pro režim. V následujících odstavcích si přibližme situaci, v níž se severokorejský režim nacházel a dodnes nachází. Korejská lidová armáda (KLA)

---

⁶¹ Official Statement of The Government of the DPR of Korea, Withdraw of the Nuclear Non Proliferation Treaty, on-line text: <http://www.korea-dpr.com/lib/>, staženo 28. 4. 2010

⁶² SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

⁶³ SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

dosahující počtu bezmála 1,2 milionu aktivních příslušníků a další více než 4 miliony v záloze činí z KLCDR zemi s 3. až 4. nejpočetnějším vojskem na světě a zároveň globálně nejvíce militarizovaný stát vzhledem k počtu obyvatel.⁶⁴ Okolo 40% populace slouží v některém z četných militárních, paramilitárních oddílů či ve vojenskoprůmyslovém odvětví a může být v případě nutnosti snadno a rychle mobilizováno pro válečné účely.⁶⁵ Právě armáda dělá z chudé země, která díky dlouhodobě rozvrácenému hospodářství není s to ani zajistit základní životní podmínky pro své vlastní obyvatele a je odkázána na pomoc ze zahraničí, obávaného mezinárodního aktéra vynakládajícího na zbrojení podle různých pramenů neuvěřitelných 25 - 40% HDP.⁶⁶

Pro bližší pochopení externích bezpečnostních hrozeb jsou významné i rozestavení a síla vojenských složek plnících povinnost střežit suverenitu a zaručit obranu státu. Zatímco v rozlehlých hraničních oblastech s komunistickou Čínou a na miniaturním úseku s Ruskou federací ponechává KLCDR znatelně menší část své armády, přibližně 70% procent aktivních jednotek a až 80% celkové palebné síly KLA je permanentně alokováno v příhraničním pásmu o šířce 100 km od přísně střežené demilitarizované zóny na 38. rovnoběžce.⁶⁷ V očích severokorejské propagandy bývá Jižní Korea běžně vykreslována jako „loutkový režim“ v područí nepřátelských amerických imperialistů, *de facto* zcizené teritorium, jež Spojené státy od konce druhé světové války až do současnosti nepřímo okupují a mocensky ovládají. Vláda v Soulu v pozadí s USA tedy představuje pro Pchjongjang hlavního regionálního protivníka, s nímž je přes

---

⁶⁴ SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 73

⁶⁷ SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

podepsané příměří už více než padesát let formálně ve válečném stavu.

Samotná existence konvenčních severokorejských vojenských kapacit znamená nepochybně dostatečný odstrašující potenciál před případným vnějším agresorem, který by byl i bez nasazení útočných nukleárních zbraní utrpěl tvrdý úder vedoucí k nesčetným lidským i materiálním ztrátám. V případě Jižní Koreje by se tyto ztráty umocněné mimo jiné i geografickými faktory rovnaly s největší pravděpodobností totální likvidaci značné části infrastruktury země a její populace. Ačkoliv dlouhodobější ofensivní schopnost KLA v případném konfliktu s Jihokorejci může být nejen z důvodu technologické zastaralosti výzbroje do jisté míry sporná, KLCDR disponuje dostatečnými prostředky k uskutečnění úspěšné pozemní invaze. Ničivost takového útoku by nadto posílila podpora mohutné artilerie a předpokládané použití konvenčních raket krátkého a středního doletu (*Hwasong, Nodong*), které by bez problémů způsobily obrovské škody v severních oblastech Korejské republiky včetně ochromení více než 10 milionové metropole Soulu, vzdálené od demilitarizované zóny pouhých několik desítek kilometrů. Lze si jen stěží představit, že by takto rozsáhlé oběti mohly být (i přes hypotetickou porážku KLCDR) vůbec Západem akceptovatelné.

Úskalí ryze bezpečnostních motivů severokorejské honby za dosažením jaderných zbraní vidí také W. L. Huntley, jenž provádí komparaci případů Severní Koreje a Vietnamu na počátku 80. let. Přes nutnou dávku generalizace ukazuje, že srovnatelné výchozí podmínky obou systémů vyústily v diametrálně odlišné výstupy. *„Obě země byly tehdy ovládány autokratickými komunistickými režimy, obě zakusily konvenční války s účastí americké armády (Vietnam bezprostředněji) a obě se staly objektem americké nukleární hrozby, Vietnam se nacházel rovněž ve velice izolované pozici a byl obležen ne příliš*

pozitivně nakloněnými sousedy (v roce 1979 se dokonce vojensky krátce střetl s Čínou) a „měl asi větší systémové pohnutky usilovat o nukleární ‚ekvalizér‘“⁶⁸, přesto to byl právě Pchjongjang, kdo spustil vlastní jaderný program, zatímco se jeho komunistický protějšek vydal na pozvolnou reformní dráhu čínského vzoru.

Dále je třeba podotknout, že veškeré plány eventuální vojenské invaze ze strany Spojených států amerických v postbipolárním období se vždy odehrávaly pouze v rovině hypotetických úvah a geostrategických kalkulací, k aktivní „horké“ přípravě její realizace nikdy nedošlo. Projevily se dokonce protichůdné tendence, jako například rozhodnutí americké vlády o stažení raket s nukleárními hlavicemi z Korejské republiky v roce 1991, jdoucí zcela proti argumentu o růstu ohrožení režimu. Existují svědectví, jakým je zaznamenaná výpověď bývalého úředníka severokorejské vlády, která tvrdí, že ani současní vysoce postavení vládní úředníci a vlivní členové Korejské strany pracujících sami nevěří v úmysl Washingtonu zaútočit na KLR, avšak státní média aktivně rozšiřují opačnou zprávu, aby pomohla režimu udržet moc a sociální kontrolu v zemi.⁶⁹ Z pohledu na „severokorejskou otázku“ tedy vyplývá, že diplomatické řešení, navzdory známým a opakovaným komplikacím, zůstalo pokaždé nadřazeno riskantnímu řešení silovému a obě znesvářené strany (přes některé tvrdé výroky „jestřábů“ na obou stranách) projevily dříve či později ochotu navrátit se společně k jednacímu stolu.

Pakliže bychom měli výše nastíněné argumenty v krátkosti shrnout, je nezbytné prohlásit, že objektivní bezpečnostní rizika vůči KLR skutečně existovala a hrála v otázce proliferačního rozhodnutí významnou roli. Výsledný efekt, tj. vojenská nuklearizace Kim-Čong-illova režimu, se nicméně nezdá být těmito externími hrozbami

---

⁶⁸ HUNTLEY, W. L. (2009): Buck for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending, *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, str. 171

⁶⁹ North Korea's Nuclear And Missile Programs, *International Crisis Group Asia Report*, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

nevyhnutelně a veskrze determinována. Důvodem je především relativní neměnnost charakteru těchto hrozeb po dvě uplynulá desetiletí a zároveň trvalá neochota KLDK se svých jaderných aspirací (přes ústupky Západu a několikanásobné nabídky nevojenských alternativ) definitivně a bezpodmínečně vzdát. Nic nenasvědčuje tomu, že by existoval konkrétní stimul, který by ukázal na neefektivitu severokorejského konvenčního deterrentu vůči potenciálnímu agresorovi/agresorům a muselo být tudíž překročeno k vyššímu stupni – tj. odstrašení nekonvenčnímu. Spíše než o přirozenou reakci na vnější podněty jde patrně o subjektivní interpretaci daných podnětů ve spojitosti s dalšími mimo - bezpečnostními faktory, jež tento přístup dostatečně nezohledňuje. Bezpečnostní model zdůrazňující neorealistickeý pohled na proliferaci nukleárních zbraní tedy pro Severní Koreu v post-bipolárním časovém úseku platí, avšak pouze v omezené míře.

3.2 Domácí - vnitrostátní model

Z politologického hlediska odpovídá politický systém Severní Koreje totalitárnímu systému vládnoucí „státostrany“ (Korejská strana pracujících)⁷⁰ se silnými prvky kultu osobnosti, či přesněji řečeno rodinného klanu, který vládne v zemi nepřetržitě od jejího založení v roce 1948, až po dnešek. Ideologicky se režim opírá o základní východiska marxismu-leninismu a stalinismu, obohacené již zmíněným osobitým národním učením „čučche“. Hlavou státu je v současnosti Kim-Čong-il, který zastává funkce generálního tajemníka Korejské strany pracujících, vrchního velitele Ozbrojených lidových sil a předsedy vlivného Národního obranného výboru, kterému podléhají

---

⁷⁰ formálně je Korejská strana pracujících součástí širší jednotné „Demokratické fronty za znovusjednocení vlasti“ (*Democratic Front for the Reunification of the Fatherland*), kterou spolu s ní tvoří další dvě satelitní politické strany (Korejská sociálně demokratická strana, strana Chondoist Chongu) a řada dalších politických a společenských přidružených organizací

všechny instituce a orgány zabývající se obrannými záležitostmi včetně Ministerstva ozbrojených obranných sil.⁷¹ V jeho rukou se tedy koncentruje veškerá politicko-stranická a zároveň vojenská moc, která zahrnuje rovněž pravomoc rozhodnout o nasazení jaderných zbraní. V platné ústavní listině zakotveného titulu prezidenta však „Drahý vůdce“, jak bývá Kim-Čong-il oficiálně nazýván, nepoužívá. Prezidentský post zůstal po smrti jeho otce, zakladatele KLRD a „Velkého vůdce“ Kim-Ir-sena po roce 1994 vyprázdněn, terminologická změna nastala až přijetím speciálního ústavního dodatku Nejvyšším lidovým shromážděním v dubnu 2009, který slavnostně přiřkl posmrtnému diktátorovi označení „věčný prezident“.⁷² Díky fakticky monolitické a přísně hierarchizované mocenské struktuře je bezpochybné, že dnešní severokorejský vůdce politicky řídí jaderný program přímo a osobně. Lze však ve vnitřních podmínkách režimu nalézt jiné individuální aktéry či relevantní nátlakové skupiny, jak o nich hovoří Scott Sagan?

Největší problém, který znesnadňuje, ba téměř znemožňuje, bádání po pravdivosti či nepravdivosti úlohy domácího modelu v severokorejském politickém systému, lze spatřovat v nepropustné informační bariéře obestírající vnitropolitické poměry v této patrně nejizolovanější zemi světa. Oficiální zdroje ve formě vyjádření vládních představitelů KLRD a pod státní kuratelou fungujících severokorejských zpravodajských agentur je nutno brát v souvislosti s totalitním charakterem režimu s patřičnou rezervou, informace zahraničních (zejména jihokorejských a amerických) zpravodajských služeb bývají obtížně verifikovatelné a spíše orientační, individuální výpovědi uprchlíků (byť někdy vysoce postavených) jsou zase z velké

---

⁷¹ <http://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/leadership-succession.htm>, on-line text: staženo 15. 4. 2010

⁷² <http://www.korea-dpr.com/forum/?p=252>, staženo: 18. 4. 2010

části kusé, zkreslené a pro celkové objektivní porozumění problematiky nedostačující.

Jestliže připustíme domněnku, že Saganem definovaní interní aktéři přece jen existují, pak přichází v úvahu v podstatě jeden významný (avšak dosti nečitelný) subjekt, a to Korejská lidová armáda. Stanoviska řady národohospodářských, technologických a politických zájmových skupin (přestože v rámci Severní Koreje nelze hovořit o zájmových skupinách v pravém slova smyslu) „... *mají malý dopad na formulaci závažnějších rozhodnutí v jaderné sféře. Tato rozhodnutí vykonává politbyro, Vojenský výbor a Národní obranný výbor*“.⁷³ I zde však narážíme na problém. Ačkoliv je řídicí moc v armádě nominálně v období míru více decentralizovaná, Kim-Čong-il v ní drží přísnou kontrolu díky formálním i neformálním sítím, které procházejí napříč vojskem a stranou.⁷⁴ Přibližně od počátku 80. let, kdy se datuje pozvolné předávání moci z otce na syna, má současný severokorejský vůdce k armádním složkám velice blízko. S jeho politickým nástupem na vrchol je neoddělitelně spjat strmý růst významu příslušníků Korejské lidové armády a jejich podíl ve vlivných exekutivních orgánech státu na úkor dříve preferovaných „aparátčických“ elit.⁷⁵ Od roku 1991 stihl během deseti let povýšit až tisíc důstojníků do hodnosti generála, tedy množství, jež tvořilo v roce 2006 přibližně 80% veškerého generálského stavu.⁷⁶ Klasické stranické kádry byly donuceny přenechat velkou část svého vlivu vojsku, což se ostatně projevilo na dodnes mohutně propagované politice *Songun Chongch'i* („armáda na prvním místě“), slavnostně vyhlášené Kim-Čong-ilem v roce 1995 a potvrzené nově přijatou ústavou v roce 1998, jež hlásala

---

⁷³ SAVEL'YEV, R. V. (2000): Leadership Politics in North Korea and the Nuclear Program, London; New York: Routledge, s. 121

⁷⁴ North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, (online text: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

⁷⁵ STRAUCH, A. (2007): Jaderná Severní Korea: příčiny a perspektivy, Masarykova univerzita – Fakulta sociálních studií, bakalářská práce, str. 33

⁷⁶ ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): Proliferace jaderných zbraní: Problémoví aktéři, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno, str. 74

přikročení k „celkové věci socialismu spoléhající se na armádu jakožto základního pilíře revoluce“⁷⁷ a de facto kodifikovala přednostní úlohu armády ve státě. V praxi tato politika znamenala ještě hlubší orientaci domácího hospodářství směrem k militarismu, jejímž primárním cílem je zajistit cenné a nedostatkové zdroje pro armádu. Teprve přebytek je adresován civilnímu obyvatelstvu. Devastující důsledky nových opatření se naplno dostavily mezi lety 1995 – 1998, kdy v době hladomoru po neúrodě způsobené záplavami zemřelo na podvýživu podle oficiálních odhadů 2, 5 – 3 miliony obyvatel, tedy přibližně 10% současné populace KLR.⁷⁸

Představa pravděpodobné podpory armádních elit (tradičně v zahraničněpolitických tématech inklinujících k tvrdé linii) získat jaderný arzenál se v hospodářsky kritické a pro režim značně nestabilní situaci nejen reálně nabízí, ba je nanejvýš logická. Rovněž vidina eventuálního prodeje s programem spojených dílčích technologií třetím zemím (součástí reaktorů, plynové odstředivky, raketové nosiče atd.) musela být pro Severní Koreu velice lákavá, neboť by přinesla do rozpočtu její krachující ekonomiky desítky, možná stovky milionů dolarů.

Role jaderného programu a blízkých technologií jakožto prostředku „tvrdé měny“ je tedy nesporná a konkrétní prodeje balistických raket a jejich komponentů do Egypta, Íránu, Libye, Sýrie a dalších míst na počátku 90. let jsou toho jasným důkazem.⁷⁹ Země proslulá různými formami nelegálního přivýdělku (export narkotik, falšování cizích valut, pašeráctví, prostituce) si tímto způsobem zajistila další zdroj svých chabých příjmů. Nadto je zjevné, že režim programu oportunisticky využívá v podobě „diplomatické páky“ či „esa

---

⁷⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/songun-chongchi.htm>, staženo: 27. 4. 2010

⁷⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/281132.stm>, staženo: 13. 4. 2010

⁷⁹ North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, online text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

v rukávu“ při vynucování si ústupků od jiných zemí, především od Spojených států amerických. Příklad redukce či úplného zastavení nukleárních aktivit souvisel se ziskem strategicky významných materiálních benefitů dojednaných jak s Washingtonem na základě Rámcové dohody v roce 1994, tak s Pekingem během šestistranných rozhovorů a dekádu později.⁸⁰ Drtivá většina nemalých výnosů „vyděračského potenciálu“ Pchjongjangu se pak z logiky věci a v důsledku politiky *Songun Chongch'i* soustředí v ruku diktátora nejužšího okruhu spolupracovníků a armádních špiček. Prospěch pro ostatní složky severokorejské společnosti lze považovat za diskutabilní.

KLDR si po konci studené války prošla enormně komplikovaným obdobím, při kterém jí mnoho předních analytiků věštilo brzké zhroutení. Zdá se proto, jak říká J. Yewon, že „*zájmy armády a Kim-Čong-ila jsou nevyhnutelně koncentrovány na nukleární program s cílem zajistit přežití jeho režimu*“.⁸¹ Jedná se v podstatě o symbiotický vztah mezi dlouhodobě privilegovanou státní složkou a jejím vůdcem, který má jeden společný průsečík – zajistit konzervaci stávajících výhodných poměrů a nedopustit za žádnou cenu destrukci tohoto uspořádání.

Lze tedy konstatovat, že aplikace domácího - vnitrostátního modelu na poměry extrémně uzavřeného totalitárního systému typu Severní Koreje je z důvodu nedostatku informací o vnitropolitickém dění a absence zřetelných paralelních mocenských struktur velice obtížná. Přesto zde můžeme identifikovat hlavní domácí aktéry, jimiž jsou vůdce a vojenské elity, kteří mají klíčový vliv na podobu

---

⁸⁰ SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text:

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

⁸¹ YEWON, J. (2009): Three Paradigms of North Korea's Nuclear Ambitions, Journal of Political Inquiry, (on-line text: <http://politics.as.nyu.edu/docs/IO/11098/jpi4.pdf>), staženo: 17. 4. 2010

proliferační rozhodnutí, a v jejichž zájmu je podporovat získání jaderných zbraní.

3.3 Normativně - identitární model

Po prozkoumání bezpečnostní a vnitrostátní roviny přistupme nyní k poslednímu prvku, který svým charakterem přesahuje obě předchozí kategorie, a sice k dimenzi hodnotové. Národní cítění je v severokorejské společnosti hluboce zakořeněno a současný režim této skutečnosti umě využívá. Středobod nacionální ideologie KILDR představuje již několikrát zmiňovaná doktrína „čučche“, vyhlášená v 50. letech Kim-Ir-senem, která zdůrazňuje nutnost absolutní nezávislosti státu ve všech strategických oblastech (nezávislá politika, hospodářská soběstačnost, sebeobrana ve vojenské politice atd.) jakožto vedoucího principu směřování země. V první fázi se tato doktrína vymezovala primárně vůči Soulu, *„bezmocně závislému na zahraničních silách, postrádajícímu sebedůvěru před nekritickým přejímáním cizích hodnot a životního stylu a nasycenému materialismem a konzumerismem“*⁸², zatímco severní část poloostrova se stala ochránitelkou původních hodnot a autentické kultury. Přestože komunistický režim sám spoléhal na podpůrný hospodářsko-vojenský systém v čele se spřáteleným Sovětským svazem a Čínou, formálně se rozhodl vykročit autonomní cestou, díky které ospravedlňoval svou vlastní existenci. Postupně vybudoval rigidní ideovou soustavu, jejíž pomocí dlouhodobě vštěpoval obyvatelstvu pocit ohrožení ze strany imperialistických západních států. Dodnes přítomná mytologie, že *„Severní Korea je ve světě osamocena a ponechána pouze vlastním zdrojům, aby se ubránila silným americkým hegemónickým záměrům“*

---

⁸² PARK, H. S. (2000): North Korean Perceptions of Self and Others: Implications for Policy Choices, Pacific Affairs, Vol. 73, No. 4, str. 505

slouží jako legitimizační prvek režimu a převládající normativní imperativ.⁸³ Kim-Čong-il, jak jsme uvedli v předcházející kapitole, vyzdvihl roli armády a provedl po svém nástupu k moci razantní výměnu stranických kádrů, kam dosadil své sympatizanty, čímž sledoval upevnění vlastní pozice v čele státu. Úsilí získat jaderné zbraně se v této konstelaci jeví jako přirozené vyústění politiky „absolutní soběstačnosti“, jímž by mohl dodat hospodářsky zbídačené zemi postrádající prestiž a sobě lesk úspěšného a respektovaného vůdce. Jak poznamenává Y. Yewon: *„Získání jaderných kapacit přispívá k formování pozitivního vnímání identity režimu, generující silné pocity nacionalismu a hrdosti obzvláště v době, když je režim v ohrožení.“*⁸⁴ Pozornost běžných lidí trpících nezměrnou bídou, restrikcemi státního aparátu a jeho každodenním selháváním je rázem stržena k tématu vážných hrozeb importovaných ze zahraničí.

Jaderný program společně s vývojem balistických raket se stal zejména od začátku 90. let základním symbolem „vědeckého nacionalismu“ a národního úsilí *„budovat silnou a prosperující zemi“* (*kangsongdaeguk*) pod dohledem „Draheho vůdce“.⁸⁵ S ohledem na energetickou, vědeckou, finanční a časovou náročnost patří výroba jaderných zbraní ve srovnání s řadou jiných civilních i vojenských technologií k nejkomplicovanějším metám, které si vláda může vytyčit. Ještě před prvním jaderným testem 26. dubna 2006 oficiální armádní zdroje veřejně oznámily, že *„vývoj jaderných zbraní je skvělým úspěchem, který jedinečně oslavuje důstojnost země a národní hrdost“*⁸⁶ a v prohlášení vládní tiskové agentury den po úspěšném provedení výbuchu 10. října téhož roku stálo, že se jedná o *„historickou událost,*

---

⁸³ HUNTLEY, W. L. (2009): Buck for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending, *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, str. 174

⁸⁴ YEWON, J. (2009): Three Paradigms of North Korea's Nuclear Ambitions, *Journal of Political Inquiry*, (on-line text: <http://politics.as.nyu.edu/docs/IO/11098/jpi4.pdf>), staženo: 17. 4. 2010

⁸⁵ North Korea's Nuclear And Missile Programs, *International Crisis Group Asia Report*, 18 June 2009, on-line text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)

⁸⁶ YEWON, J. (2009): Three Paradigms of North Korea's Nuclear Ambitions, *Journal of Political Inquiry*, (on-line text: <http://politics.as.nyu.edu/docs/IO/11098/jpi4.pdf>), staženo: 17. 4. 2010

*jež velice povzbudila a potěšila Korejskou lidovou armádu a lid, který toužil mít silný a soběstačný prostředek obrany*⁸⁷ Mediální reflexe glorifikující zdárný vědecký pokrok režimu byla v domácí sféře poměrně intenzivní, byť překvapivě obezřetnější a umírněnější, oproti deklaracím směřujícím vně hranice Severní Koreje.⁸⁸

Co měl ovšem značit tento krok zahraničním aktérům? V obecné rovině je okolním zemím skrze oznámení o nabytí nukleárních zbraní vyslán jasný vzkaz, vůdce má moc pevně pod kontrolou a na jakékoli vměšování do vnitřních záležitostí režimu by mohlo být teoreticky odpovězeno jaderným útokem. Nejedná se zde však pouze deterrent v pravém slova smyslu, nukleární status sebou přináší rovněž hluboký psychologický dopad, který radikálně mění vnímání státu v rámci mezinárodního společenství. Členství (třebaže samozvané) v elitním klubu jaderných velmocí dodává dotyčnému punc výjimečnosti, díky němuž mu začne být věnována zvýšená pozornost. Právě tento fenomén mohl, jak uvádí H. D. Sokolski, mít nemalou váhu při proliferačním rozhodování v KLDR, protože *„zbraně hromadného ničení a raketové systémy se zdají být nedílnou součástí Kim-Čong-ilova přesvědčení učinit ze Severní Koreje významný a mocný stát“*, neboť se jednoduše domnívá, že *„silné státy takové schopnosti mají, zatímco slabé ne“*.⁸⁹ Většího vlivu a „péče“ mezinárodní komunity lze opět využít například k vlastnímu ekonomickému prospěchu, jak již bylo dříve naznačeno.

Saganem uváděný normativní tlak mezinárodního prostředí, reprezentovaný například NPT, který je schopen za určitých okolností ovlivnit nukleární ambice některých států (Ukrajina, JAR atd.) pro

---

⁸⁷ <http://www.kcna.co.jp/index-e.htm>, staženo: 19. 4. 2010

⁸⁸ SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>, staženo 15. 4. 2010)

⁸⁹ SOKOLSKI, H. D. (2001): Planning for Peaceful Korea, Carlisle: Studies Institute, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/00062.pdf>), staženo: 9. 4. 2010

severokorejské realie, zdá se, neplatí. Pchjongjang si vykládá globální „veřejné mínění“ velmi volně a při svém machiavelistickém přístupu k diplomacii se jím nenechává příliš omezovat. Z negativní pověsti a titulu „párijství“ (darebáctví, vyvrhlictví) si vládnoucí nomenklatura v KLTR očividně příliš velké starosti nedělá. Je zřejmé, že vlastnictví či absence vlastnictví atomových zbraní samo o sobě, při zachování stávající podoby režimu, může její percepci ostatními zeměmi proměnit jen minimálně. Pouze demokratizace a kompletní ekonomická reforma systému by měla šanci učinit z nevypočitatelného a mnohými obávaného reliktu studené války důvěryhodného a kladně hodnoceného partnera. To je však za současného vedení prakticky vyloučeno. Nerespektování (či oportunistické *ad hoc* respektování) mezinárodních smluv lze snadno doložit. Slovy S. Heckera: „*Pchjongjang podepsal NPT za příslib dodání sovětských lehkovodních reaktorů, ale odmítl podepsat požadované bezpečnostní dohody MAAE, protože chtěl před světem skrýt svá jaderná zařízení*“, (...) dále „*se stáhl z režimu NPT v roce 2003 a vzdoroval mezinárodním normám a sankcím OSN dvěma nukleárními testy a vypálením balistických raket dlouhého doletu*“.⁹⁰ I krach pro režim výhodné Rámcové dohody byl způsoben odhalením utajovaného plutoniového programu s úmyslem výroby jaderné bomby. Z dosavadní zkušenosti se severokorejským režimem vyplývá, že aktuální parciální zájem Pchjongjangu vždy převážil nad působením normativních vnějších prvků.

Proliferační zkušenost Severní Koreje vykazuje některé rysy normativně-identitární modelu, jež jsou přítomné zejména v reflexi průběhu a výsledků jaderného úsilí režimem samotným. Vývoj nukleárního programu KLTR, vyvrcholeným okamžikem provedení

---

⁹⁰ HECKER, S. S. (2010): Lessons Learned From the North Korean Nuclear Crisis, American Academy of Arts and Sciences, on-line text: (<http://www.nautilus.org/fora/security/10006Hecker.pdf>), staženo 2. 5. 2010

dvou testovacích výbuchů, je nutné vnímat ve dvou elementárních rovinách, rovině vnitrostátní a zahraniční. První z nich představuje propagandistický apel orientovaný směrem k domácímu publiku s cílem posílit patriotické cítění obyvatelstva a vynutit nadále trvající loajalitu úspěšnému vůdci a straně. Druhá vysílá výstražný signál mezinárodnímu společenství o přetrvávající politické stabilitě a neutuchající energii režimu bránit své národní zájmy.

Závěr

Severní Korea vlastní nejničivější zbraně světa a pro mnohé nejčernější noční můra se stala před nedávnem skutečností. Přes roky trvající intenzivní diplomatická jednání nejrůznějšího charakteru a formátu (bilaterální americko – severokorejské diskuze, šestistranné rozhovory atd.) se mezinárodnímu společenství nepodařilo tomuto dlouho očekávanému kroku úspěšně zabránit. Po hlavních příčinách bezprecedentního rozhodnutí Pchjongjangu pátrala i tato práce, když zkoumala hlavní teoretické přístupy k otázce nukleární proliferace v kontrastu s historickým vývojem severokorejských jaderných aspirací v průběhu uplynulého půlstoletí. Za výchozí analytický rámec byla zvolena konceptualizace Scotta Sagana, skrze niž došlo k analýze tématu ze třech odlišných úhlů pohledu. První reprezentoval zahraničně - bezpečnostní model, akcentující primárně roli vnějších faktorů ohrožujících národní bezpečnost státu. Vysvětlení jednání Kim-Čong-ilova režimu se nabízelo v racionální reakci na destrukci „předvídatelného“ bipolárního mezinárodního systému, rozvolnění doposud skálopevných vazeb s bývalými ideologicky spřízněnými spojenci a primátu pozice nepřátelských Spojených států amerických, jakožto globálního hegemonu. Domácí - vnitropolitický model naproti tomu poukazoval na existenci klíčových interních hráčů (vůdce a armáda) nesledujících svými pro-nukleárními aktivitami nic víc než naplnění osobních zájmů. Jedině zakonzervování poměrů v totalitární zemi a utužení vlastních mocenských pozic dovnitř i navenek představovalo v očích těchto skupin optimální řešení. Funkční nukleární arzenál se zdál být přirozeným instrumentem, jak dosáhnout těchto plánů v relativně krátkodobé časové perspektivě. Normativně – identitární model naopak marginalizoval eventuální úlohu bezpečnostních aspektů, stejně jako vliv domácích subjektů a

posuzoval jaderné zbraně především v rovině symbolické. Nově nabytá/vynucená, avšak nezpochybnitelná, mezinárodní prestiž zvyšovala sílu hlasu odloučeného komunistickému režimu v kontaktu se zahraničím a přiřkla mu jistou míru exkluzivity, kterou bylo možné dovedně využívat i vůči domácím publiku. Jaká z předložených interpretací odpovídá souvislostem severokorejského programu nejvíce a nejvýstižněji?

Zkušenost z dosavadního vývoje jasně prokazuje komplexitu proliferačních motivů Pchjongjangu, které jsou ve své podstatě multidimenzionálního rázu, a nelze je tudíž snadno zařadit do předem ohraničené obecné kategorie. Charakteristické rysy odpovídající každému ze tří aplikovaných modelů lze v průběhu posledních desetiletí při bližším pohledu nalézt bez výjimky. Severní Korea představuje složitou a nepříliš čitelnou mozaiku, která se skládá z množství více či méně relevantních proliferačních motivů. Žádný z nich ovšem není s to vysvětlit finální rozhodnutí o nezbytnosti existence atomového arzenálu sám o sobě, vždy se naopak nachází v těsné korelaci s prvky ostatními.

Výskyt objektivních vnějších bezpečnostních hrozeb po konci studené války je nezpochybnitelný. Rozpad sovětského impéria doposud poskytujícího Severní Koreji ochranný jaderný deštník, částečná odtažitost Číny „zrazující“ vlastní ekonomickou liberalizací původní myšlenky komunismu, normalizace vztahů Pekingů a Moskvy s Korejskou republikou, okázalé vojenské intervence Spojených států amerických ve světě a jejich přetrvávající přítomnost na Korejském poloostrově a další faktory přirozeně utvrzovaly ve vedení KJDR, uzavřeném nadále v paranoidní studenoválečné mentalitě, veliké obavy o vlastní bezpečnost. Naproti tomu zjevná neochota dostát smluveným závazkům se Západem přes nabízené ekonomické a bezpečnostní garance, ustavičné porušování mezinárodního práva,

úloha severokorejského konvenčního deterrentu vůči Soulu, redukujícího pravděpodobnost amerického preventivního útoku a další symptomy odhalují, navzdory protichůdné oficiální rétorice Pchjongjangu, značné argumentační mezery a poukazují na existenci i jiných motivů proliferace, které nejsou čistě bezpečnostní.

Pouze sestoupením na vnitropolitickou a normativní úroveň analýzy je možné odhalit plasticitu a mnohvrstevnatost spektra příčin vojenské nuklearizace KDR, jež samotný realistický přístup není schopen postihnout. Sem patří zejména okolnosti tranzice moci po Kim-Ir-senově smrti a zaopatření plnohodnotného nástupnictví pro jeho syna, která bývá pro každý diktátorský režim, jak je patrné z mnoha jiných historických případů, naprosto kritická. Novým vůdcem prosazovaná politika *Songun Chongch'i* („armáda na prvním místě“) jakožto jedna z forem ideologie „čučche“, odpovídala mimo jiné na katastrofální ekonomickou situaci v zemi a eliminovala jakékoli eventuelní vnitřní pokusy o hlubší reformy politického systému, čímž v důsledku trvale zkonsolidovala postavení Kim-Čong-ila a nejvyšších armádních elit v čele státu. Prodej technických komponentů spjatých s vývojem nukleárních zbraní a systém balistických raket třetím subjektům se nadto stal významným zdrojem finančních příjmů režimu, který sehrál zajisté demotivační úlohu při úvahách o ukončení tajně probíhajícího jaderného programu. Rovněž je třeba poukázat na glorifikování vlastnictví jaderných zbraní oficiální politickou propagandou, apelující v první řadě na patriotismus a vědeckou vyspělost severokorejského národa a jejich aktivní využívání v podobě „donucovací páky“ při pravidelných negociacích se Západem.

Je třeba konstatovat, že samotná východiska realistického přístupu k proliferaci jaderných zbraní v případě Severní Koreje platí jen v omezené míře, celkovému objasnění problematiky beze zbytku nicméně nepostačují. Ukazuje se, že opravdovým akcelerátorem

dlouhodobě latentně přítomných proliferačních ambicí Pchjongjangu se skutečně stalo v nestabilním post-bipolárním období zajištění „přežití režimu“ (*regime survival*), ovšem nikoliv pouze ve smyslu defenzivních opatření před vnějšími hrozbami narušujícími státní suverenitu, nýbrž i trvalá snaha izolovaného vedení posledního stalinistického režimu světa, čelit ekonomickým a politickým výzvám přicházejícím ze samotného nitra KLDR. Jaderná karta zůstala posledním relevantním kapitálem, klíčovým „esem v rukávu“, které mělo nepříznivý směr událostí doma i v zahraničí odvrátit a tuto hodnotu si ponechává do současnosti.

Summary

The purpose of this Bachelor thesis is to find and examine the central nuclear proliferation motives of North Korea. In the first part there is a brief review of the historical background of Pyongyang's path to its own nuclear deterrent. It shows the North Korean relationship to nuclear energy since the beginning of the Cold War (supported mostly by cooperation with the Soviet Union) and the impact of geopolitical changes after the end of bipolarity.

The second segment sets up a theoretical framework of nuclear proliferation, especially pointing out the differences between realism and liberalism in the theory of international relations. Attention is paid primarily to Scott Sagan's three concepts – security model, domestic model, and norms model – that clarify the basic approach for a state to acquire an autonomous nuclear arsenal.

The last part of the thesis uses the theoretical framework as an analytic instrument for explaining the particular North Korean case and verifies the relevance of each model. Finally, there is a conclusion emphasizing the complexity and "multidimensionality" of Pyongyang's proliferation motives that cannot be sufficiently explained by a classical paradigm of realism that views proliferation as a state's natural reaction against external international threats.

Použitá literatura

- DRULÁK, P. (2003): *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál. Praha
- HECKER, S. S. (2010): *Lessons Learned From the North Korean Nuclear Crisis*. American Academy of Arts and Sciences, on-line text: (<http://www.nautilus.org/fora/security/10006Hecker.pdf>)
- HUNTLEY, W. L. (2009): *Buck for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending*. Asian Perspective, Vol. 33, No. 4
- CHA, D. (2002): *North Korea's Weapons of Mass Destruction: Badges, Shields, or Swords?*. Political Science Quarterly, Vol. 117, No. 2
- KANG, D. (2003): *International Theory and the Second Korean War*. International Studies Quarterly, Vol. 47, No. 3
- KROENIG, M. (2009): *Beyond Optimism and Pessimism: The Differential Effects of Nuclear Proliferation*. Harvard Kennedy School, on-line text: <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Beyond-Optimism-and-Pessimism.pdf>)
- MEARSHEIMER, J. J. (1990): *Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War*. International Security, Vol. 15, No. 1
- MONK, P. (2003): *North Korea's Nuclear Program: Getting Perspective and Weighing Policy Options*, on-line text: (http://www.asialink.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0020/4196/mapp4.pdf)
- NIKSCH, L. A. (2006): *North Korea's Nuclear Weapons Program*. CRS Issue Brief for Congress, on-line text: (www.fas.org/spp/starwars/crs/IB91141.pdf)
- North Korea's Nuclear And Missile Programs, International Crisis Group Asia Report, 18 June 2009, on-line text: (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6160>)
- O'HANLON, M. (1998): *Why Defending South Korea is Easier Than the Pentagon Thinks*. International Security, Vol. 22, No. 4,
- PARK, H. S. (2000): *North Korean Perceptions of Self and Others: Implications for Policy Choices*. Pacific Affairs, Vol. 73, No. 4, str. 507

- ROJČÍK, O., VILÍMEK, P. (2006): *Proliferace jaderných zbraní: Problémová aktéři*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita. Brno
- SAGAN, S. D. (1994): *The Perils of Proliferation: Organization Theory, Deterrence Theory, and the Spread of Nuclear Weapons*. International Security, Vol. 18, No. 4
- SAGAN, S. D. (1996/1997): *Why do States Build Nuclear Weapons?* International Security, Vol. 21, No. 3
- SAVEL'YEV, R. V. (2000): *Leadership Politics in North Korea and the Nuclear Program*. Routledge. New York
- SCOBELL, A., SANFORD, M. (2007): *North Korea's Military Threat : Pyongyang's Conventional Forces, Weapons Of Mass Destruction, and Ballistic Missiles*, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub771.pdf>)
- SCHNEIDER, B. R. (1994): *Nuclear Proliferation and Counter-Proliferation: Policy and Debates*. Mershon International Studies, Review, Vol. 38. No. 2
- SNYDER, S. (2000): *North Korea's Challenge of Regime Survival: Internal Problems and Implications for the Future*. Pacific Affairs, Vol. 73., No. 4
- SOKOLSKI, H. D. (2001): *Planning for Peaceful Korea*, Carlisle: Studies Institute, (on-line text: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/00062.pdf>),
- STRAUCH, A. (2007): *Jaderná Severní Korea: příčiny a perspektivy*. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Bakalářská práce. Vedoucí bakalářské práce O. Rojčík
- STRAUCH, A. (2007): *Motivace proliferačního rozhodnutí KLDR*, Mezinárodní politika, vol. 31, no. 2
- WALTZ, K. *The Spread of Nuclear Weapons: More May be Better*. (on-line text: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/waltz1.htm>)

YEWON, J. (2009): *Three Paradigms of North Korea's Nuclear Ambitions*. Journal of Political Inquiry, (on-line text: <http://politics.as.nyu.edu/docs/IO/11098/jpi4.pdf>)

Použité webové servery

<http://earthquake.usgs.gov/>

<http://findarticles.com/>

<http://www.nuclearfiles.org/>

<http://www.globalpolitics.cz/>

<http://www.globalsecurity.org/>

<http://www.kcna.co.jp/>

<http://www.korea-dpr.com/>

<http://www.nytimes.com/>

<http://www.presidency.ucsb.edu/>

<http://www.state.gov/>

<http://www.wagingpeace.org/>